

CZYNNIKI STYMULUJĄCE PROCES PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY ORAZ JEGO WPŁYW NA WSPÓŁCZESNĄ GOSPODARKE

Osiągnięcie przewagi przez grupy przestępcze nad organizacjami przeciwdziałającymi procesowi prania brudnych pieniędzy, w wyścigu o możliwość korzystania z olbrzymich dochodów płynących z nieformalnej działalności gospodarczej i kryminalnej było możliwe dzięki dwóm okolicznościom:

1. Umiejętności perfekcyjnego wykorzystywania czynników stymulujących proces prania brudnych pieniędzy przez jego organizatorów.
2. Członkowie grup przestępczych spowodowali wystąpienie zjawiska oraz nadal kształtują proces ewolucji procederu prania brudnych pieniędzy.

Wysoka skuteczność prowadzonych działań grup przestępczych, między innymi w ramach procesu prania brudnych pieniędzy, stwarza poważne zagrożenie dla systemów gospodarczo-finansowych państw. W związku z tym, tematami niniejszej części opracowania są:

1. Czynniki stymulujące proces prania brudnych pieniędzy.
2. Znaczenie i wielkość zagrożenia dla systemów gospodarczo-finansowych państw wywołane przez proces prania brudnych pieniędzy.

1. Czynniki stymulujące proces prania brudnych pieniędzy

Za główne czynniki bezpośrednio ułatwiające rozwój międzynarodowego procesu prania brudnych pieniędzy, jako wyspecjalizowanej dziedziny zorganizowanej działalności przestępczej należy uznać:

1. Odmienność systemów prawno-finansowych państw lub związków państw.
2. Rolę jaką odegrał szeroko rozumiany postęp, będący efektem rewolucji naukowo-technicznej, zapoczątkowanej w drugiej połowie XX wieku.

Odmienność krajowych systemów prawno-finansowych państw w stosunku do międzynarodowych standardów jest najważniejszym czynnikiem stymulującym proces prania brudnych pieniędzy. Różnice te dotyczą czterech obszarów systemów prawno-finansowych:³⁸

1. Konkurencji - liberalizacji przepisów w zakresie prawa podatkowego i bankowego, dokonującej się poprzez realizację rządowych programów w zakresie tworzenia sprzyjających warunków rozwojowi przedsiębiorczości.
2. Legislacji - brak jednolitego obowiązującego, międzynarodowego, prawno-finansowego standardu w zakresie: co jest zabronione w jednym kraju, jest dozwolone w drugim.
3. Przeciwdziałania - brak międzynarodowej współpracy wyspecjalizowanych organów krajowych w zakresie kontynuowania ścigania na terytorium własnego państwa, wykroczeń i przestępstw dokonanych poza granicami własnego kraju.

---

³⁸ Bojarski J. : „Przestępstwa związane z działalnością banków”. TNOiK, Toruń 2001.

4. Sądowa - przestrzeganie zasady terytorialności, która utrudnia skuteczne osądzenie wyroków między innymi w zakresie zorganizowanej przestępczości, w tym prania brudnych pieniędzy.

Celowe wykorzystanie, przez rządy państw, przedstawionych różnic, umożliwia powołanie stref „oaz podatkowych” o silnej koncentracji wyspecjalizowanych mechanizmów prawno-ekonomicznych, które umożliwiają dynamiczny rozwój prywatnej przedsiębiorczości. Liberalizacja przepisów podatkowych oraz usunięcie barier biurokratycznego zarządzania powoduje zwabienie zagranicznych inwestorów, którzy poprzez swoją działalność handlowo-inwestycyjną wywołują przyspieszony rozwój gospodarczy. Doprowadza to, do pojawienia się przedstawicielstw wyspecjalizowanych firm prawnych, audytorskich oraz światowych banków i instytucji ubezpieczeniowych. Agendy, reprezentujące transnarodowe organizacje, skupiające wielomiliardowe lokaty, oferują na najwyższym poziomie usługi finansowe połączone z zachowaniem pełnej anonimowości uczestników dokonywanych operacji bankowych oraz pełnej dyskrecji w zakresie charakteru realizowanych transakcji. Największy rozwój oaz podatkowych odnotowano w latach dziewięćdziesiątych dwudziestego stulecia. Za główne kompetencje oferowane podmiotom gospodarczym noszących się z zamiarem rozpoczęcia działalności lub funkcjonujących na terytorium oaz należy uznać:

1. Oszczędności podatkowe.
Osoby prowadzące działalność w sposób legalny mogą uwolnić się od wszelkich form podatków.
2. Dyskrecję i anonimowość.
Większość instytucji świadczących usługi finansowe przyjmuje za obowiązujące postępowanie, normę prawną, w której udzielenie jakichkolwiek informacji o właścicielach spółki uważane jest za czyn karalny.
3. Ochronę aktywów.
Większość jurysdykcji oaz podatkowych posiada szereg norm prawnych, mających za cel ochronę aktywów spółek lub ich właścicieli. Obowiązuje sprzeciw w stosunku do wszelkich egzekucji sądowych i wyroków sądowych wydanych przez organy nie należące do tej samej jurysdykcji.

Za wspólne cechy oaz podatkowych, bez względu na ich położenie geograficzne, należy uznać.

Tabela 4

CECHY OAZ PODATKOWYCH

Cecha	Struktura cechy
Liberalizacja przepisów w zakresie prawa bankowego	Liberalne przepisy w zakresie umożliwiają łatwe, prawie anonimowe otwieranie rachunków bankowych. Banki np. Luksemburga akceptują wpłaty gotówkowe bez zadawania pytań. Co jest niemożliwe w pozostałych państwach Unii Europejskiej. Władze swoją postawę argumentują w sposób następujący: w Szwajcarii, głównej konkurentce, obowiązują podobne przepisy i tak długo, jak tam będą obowiązywały, nie zostaną zmienione w Luksemburgu. ³⁹

³⁹ Niklewicz K.: „Raport o podatkowych rajach. Pralnia Luksemburg ?” *Gazeta Wyborcza* wydanie w Warszawie nr 19, 2002.01.23.

Zamiany opodatkowania procentowego na opłaty i podatki o symbolicznej wartości	Oszczędności podatkowe wynikają z udogodnień: 1. Uiszczenia drobnych opłat administracyjnych. ⁴⁰ 2. Zamiany wszelkich podatków procentowych od zysku, od kapitału, od przekazania majątku, podatku spadkowego czy podatku VAT na podatek zryczałtowany. ⁴¹
Obowiązująca ścisła tajemnica bankowa.	Tajemnica bankowa, w ramach współpracy z wymiarem sprawiedliwości, jest uchylana tylko w ograniczonym zakresie, w przypadku podejrzenia o najcięższe zbrodnie. ⁴²
Zagwarantowanie poczucia bezpieczeństwa	Oazy podatkowe zlokalizowane są w obszarach wolnych od działań militarnych, w pobliżu wielkich rynków, charakteryzują się dużą stabilnością ekonomiczną i polityczną regionu gospodarczego lub państwa.
Doskonałe wyposażenie techniczne	Sprzyja dokonywanie transakcji bankowych z zastosowaniem najnowszych narzędzi oraz doskonała infrastruktura komunikacyjna, lotniska z połączeniami z najbardziej strategicznymi miejscami świata.
Przychylność prawa dla piorących brudne pieniądze	Prawo ukierunkowane jest na ochronę i pozyskanie kapitału. Władze świadomie zezwalają na istnienie przepisów sprzyjających praniu brudnych pieniędzy. W 1962 r. prezydent Charles de Gaulle zagroził Księstwu Monako odcięciem dostaw wody i energii elektrycznej, narzucił niekorzystną dla księstwa unię celną. Powtórnie w 2000 r. ministerstwo finansów zagroziło księstwu sankcjami prawnymi. ⁴³

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wąsowski K., Wąsowski W.: „Pranie ... op. cit. s. 19-22, Wotava M.: „Podatkowe raje”. Małopolska Oficyna Wydawnicza „Korona”, Kraków 2000. s. 10 – 20, Niklewicz K.: „Raport o podatkowych rajach. Pralnia Luksemburg?”. Gazeta Wyborcza wydanie w Warszawie nr 19, 2002.01.23.

⁴⁰ Władze Luksemburga zapewniają, iż środki ulokowane przez obcokrajowców w jednym z 200 istniejących banków nie będą opodatkowane.
por. *ibid.*

⁴¹ „Oszczędności podatkowe można najogólniej podzielić na kilka rodzajów:
A) kraje, w których osoby prawne są zwolnione z wszelkich form opodatkowania, niezależnie czy ich dochody pochodzą „z” czy „spoza” miejsca rejestracji spółki,
B) kraje, w których osoby prawne są zwolnione od opodatkowania przychodów, które pochodzą spoza terytorium rejestracji spółki. Podatki płacą tylko od dochodów miejscowych,
C) kraje, w których osoby prawne płacą podatek od dochodów, jednakże jest on bardzo mały, często wynosi maksymalnie 6%,
D) kraje, w których osoby prawne płacą podatek dochodowy pochodzący z zagranicy, nie płacą jednak podatku od zysków miejscowych,
E) kraje, w których osoba fizyczna płaci podatek od zakumulowanych aktywów.”

por. Wotava M.: „Podatkowe raje”. Małopolska Oficyna Wydawnicza „Korona”, Kraków 2000. s. 12.

⁴² „... szereg jurysdykcji, oprócz dotkliwej kary finansowej, pamięta również o karze pozbawienia wolności do lat trzech, za ujawnienie tych poufnych informacji. ... W sytuacji, kiedy inwestor chce z rozlicznych przyczyn umocnić swoją własną anonimowość, przede wszystkim tam gdzie oczekuje się podpisywania znaczących umów i szeregu innych dokumentów, możliwe jest skorzystanie ze specyficznej usługi, która nazywa się Nominee Service. Chodzi o usługę, którą oferuje prawie każdy konsultant Offshore. Może on wam podsunąć osobę fizyczną, która za zryczałtowaną kwotę wykona powierzoną jej czynność. ...”
por. *Ibid.* s. 12-13.

⁴³ Niklewicz K.: „Raport ... op. cit.

Według ekspertów Międzynarodowego Funduszu Walutowego w oazach ulokowano ponad 5 bln dolarów, co stanowi ponad połowę środków inwestowanych poza granicami państw, z których pochodzą pieniądze. Szacuje się, że z powodu istnienia oaz trzecia część dochodów globalnej gospodarki pozostaje nie opodatkowana.⁴⁴ Nie oznacza to jednak, że raje podatkowe są wykorzystywane wyłącznie przez zorganizowaną przestępczość.⁴⁵ Międzynarodowe korporacje, osoby legitymujące się bardzo wysokimi dochodami w ramach własnych działań optymalizujących wydatki podatkowe, realizowane zgodnie z obowiązującym prawem, inwestują w oazach podatkowych. Specjalne Strefy Gospodarcze powoływane w naszym kraju w celu zwabienia zagranicznych inwestorów są namiastką oaz podatkowych. W ramach nowelizacji przepisów podatkowych w 2000r., Minister Finansów wydał rozporządzenie,⁴⁶ klasyfikujące raje podatkowe:

1. Kraje i terytoria uznane jako oazy podatkowe ze względu na prowadzoną szkodliwą konkurencję podatkową.
2. Kraje i terytoria uznane za raje podatkowe w odniesieniu do transakcji realizowanych w ramach usług o charakterze administracyjnym oraz innych świadczeń o charakterze niematerialnym.
3. Kraje i terytoria uznane za oazy podatkowe ze względu na prowadzone usługi o charakterze finansowym.

Opublikowanie listy miało umożliwić Urzędowi Skarbowym uporządkowanie zagadnienia podatku dochodowego w stosunku do podatników PIT i CIT prowadzących współpracę z podmiotami gospodarczymi zarejestrowanymi w oazach podatkowych.

Osiągnięcia rewolucji naukowo-technicznej, w znacznym stopniu, stymulują dynamikę rozwoju narzędzi i środków technicznych wykorzystywanych do prowadzenia działalności przestępczej. Powszechność błyskawicznego oraz skutecznego przesyłania informacji, połączona z nieograniczoną możliwością przemieszczania się w wymiarze globalnym, przyczyniła się do powstania transgranicznej przestępczości zorganizowanej. Elektroniczne systemy przekazywania środków finansowych uczyniły proces prania brudnych pieniędzy zjawiskiem anonimowym, o wiele trudniejszym do identyfikacji. Istotnym problemem do rozwiązania, niezbędnym dla skutecznego przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy jest zjawisko inercji ustawodawczej.⁴⁷ Nadal jest brak wystarczających uregulowań prawnych dotyczących emisji, obrotu oraz nabywania elektronicznego pieniądza,⁴⁸ który jest wirtualnym zapisem na specjalnych kartach SVC

---

⁴⁴ Wąsowski K., Wąsowski W.: „Pranie ... op. cit. s. 44.

⁴⁵ „Wartość kapitałów ulokowanych na kontach w prywatnych szwajcarskich bankach ocenia się na 2 bln USD, tj. ok. 40 proc. światowych funduszy lokowanych w tzw. rajach podatkowych. Nie wiadomo, jaka część z tych funduszy to brudne pieniądze, np. należące do rosyjskiej mafii, którą listopadowy raport szwajcarskiej policji uznał za największe zagrożenie dla biznesu i bezpieczeństwa tego kraju (Reuters).”
por. A.B.: „Jak poprawić reputację banków”. „Rzeczpospolita” 1998.01.01.

⁴⁶ Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących konkurencję podatkową. Dz. U. z dnia 21 grudnia 2000 r. nr 115, poz.1203.

⁴⁷ „Stanley Morris [Departament Skarbu USA] uważa, że prawo powinno nadążać za rozwojem technologicznym. W nowym środowisku sieci komputerowych stare metody śledcze nie są skuteczne.”
por. Kościński P.: „Pranie elektronicznych pieniędzy”. Rzeczpospolita 1996.03.25.

⁴⁸ Pośród najpoważniejszych banków europejskich, emitujących elektroniczny pieniądź należy wymienić: Bank of Austria, Deutsche Bank.

por. Wąsowski K., Wąsowski W.: „Pranie ... op. cit. s. 47.

oraz Charakter prawny elektronicznego pieniądza w Polsce określają

1. Ustawa Prawo bankowe z 2002 r. Dz.U. z dnia 12 czerwca 2002 r. nr 72 ze zmianami, poz. 665.

lub na twarde dyskach komputerowych Według wymagań Banku Rozliczeń Międzynarodowych w Bazylei powinien być „niemożliwym do śledzenia, anonimowym instrumentem płatniczym na okaziciela, pozwalającym na łatwą zapłatę dowolnej innej osobie w każdych warunkach, bez uczestnictwa instytucji pośrednich.”⁴⁹ Posługiwanie się kartą SVC z mikroprocesorem otwiera przed piorącymi nowe możliwości: opłaty za usługi i zakup dóbr, transfer pieniędzy pomiędzy rachunkami w dowolnej części świata oraz zamiany na klasyczne środki płatnicze bez pozostawienia śladów księgowych. W transakcjach off-line w przeciwieństwie do on-line, kontrahenci są anonimowi. W takich sytuacjach elektroniczne pieniądze zazwyczaj są emitowane, do przeprowadzenia tylko jednej transakcji. Dotychczasowe próby nadzoru nad cyberprzestrzenią, z dwóch powodów, zakończyły się niepowodzeniem:

1. Ograniczeń technicznych – mocy obliczeniowej systemów kontrolujących. Według szacunkowych obliczeń Interpolu, każdego dnia dokonuje się do 70.000 transakcji międzynarodowych, których łączna wartość sięga dwóch bilionów dolarów amerykańskich.⁵⁰
2. Sprzeciwu użytkowników cyberprzestrzeni – zamach na wolność internautów. Według opinii Billa Gates’a sytuacja jest dramatyczna, rozwój technik internetowych dotyczących bankowości zniweczył dorobek ostatnich 25 lat przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy.⁵¹ Osiągnięcia rewolucji naukowo-technicznej dostarczając nowoczesnych narzędzi w połączeniu z współczesnymi procesami integracji międzynarodowej otworzyły nowe obszary możliwości dla zorganizowanej przestępczości.⁵²

2. Wpływ procesu prania brudnych pieniędzy na współczesne systemy gospodarczo-finansowe w skali globalnej i makroregionów

Jednoznaczne zdefiniowanie negatywnego wpływu procedury prania pieniędzy na systemy bankowe i mechanizmy rynkowe jest niemożliwe. Wynika to z faktu, iż procesy legalizacji środków finansowych są jednym z integralnych elementów zorganizowanej działalności przestępczej. Żaden z członów misternie zbudowanej konstrukcji, doskonale odnajdującej się, zorganizowanej przestępczości, w zawiłym mechanizmie gry rynkowej, nie jest przygotowany do samodzielnego funkcjonowania. Sparaliżowanie chociażby jednego z ogniw łańcucha zależności nieformalnych działań operacyjnych będzie przyczyną jego klęski. Spowodowanie braku rentowności prowadzonych działań nieformalnych np. poprzez odebranie możliwości konsumowania dóbr pochodzących z przestępstw spowoduje jej naturalne zniknięcie. Nawet powierzchownie przeprowadzona analiza

---

2. *Ustawa o elektronicznych instrumentach płatniczych z 2002 r. Dz.U. z dnia 11 października 2002 r. nr 169, poz. 1385.*

⁴⁹ Grzechnik J.: „Bankowość internetowa”. *Internetowe Centrum Promocji, Gdańsk 2000. s. 47.*

⁵⁰ Kościelniak P.: „Technika wyprzedza policję”. *Rzeczpospolita 1999.03.18.*

⁵¹ Wąsowski K., Wąsowski W.: „Pranie ... op. cit. s. 47.

⁵² „Pranie pieniędzy pochodzących z handlu narkotykami i bronią to jednak tylko jeden z wielu problemów. Według Interpolu, równie niebezpieczna jest – nagłaśniana przez media - kwestia dziecięcej pornografii i wykorzystywania dzieci. ... Kolejnym problemem jest cyberterrorizm.”
oraz

„Przestępcy uruchamiają nawet własne usługi bankowe poza granicami swoich krajów – tak jak uczynili to niedawno Rosjanie na Karaibach.”
por. Kościelniak P.: „Technika ... op. cit.

wydarzeń w Kolumbii ⁵³ jest potwierdzeniem tej tezy, że szkodliwości zjawiska prania brudnych pieniędzy nie należy rozpatrywać w izolacji od pozostałych składowych patologii o charakterze ekonomiczno-finansowym. Mając na uwadze, cele zorganizowanych grup przestępczych, strategiczne znaczenie procesu prania brudnych pieniędzy oraz metody ich osiągania, zjawisko legalizacji środków finansowych należy uznać za niezwykle groźny dla systemów bankowych i mechanizmów rynkowych w skali makroregionów i globalnej.

Tabela 5

WPLYW PROCEDERU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY NA SYSTEMY BANKOWE I MECHANIZMY RYNKOWE W SKALI MAKROREGIONU I GLOBALNEJ

Obszar oddziaływania	Skala oddziaływania bank makro glob			Struktura obszaru oddziaływania
Korupcja	tak	tak	tak	Korupcja polityków, urzędników państwowych oraz bankowców, którzy uczestniczą w procesie decyzyjnym zarządzania podmiotami, które funkcjonują w obszarze zainteresowania zorganizowanej przestępczości. Sprzyja to powstaniu negatywnej opinii i utraty zaufania do wiarygodności systemu bankowego i finansowego państwa.
Polityka finansowa		tak		Brak stabilizacji systemu monetarnego, spowodowanego przez niezrównoważoną bazę pasywów i złą strukturę aktywów, które mogą spowodować pojawienie się kryzysów systemowych.
		tak		Brak stabilizacji kursów dewizowych i stóp procentowych, spowodowanych międzynarodowymi, krótkoterminowymi, nieoczekiwanymi transferami środków pieniężnych.
		tak		Nieoczekiwane zmiany popytu na pieniądź.
	tak			Ryzyko zachwiania stabilności banku.
			tak	Błędna alokacja kapitału w skali światowej, która obniża wartość produktu globalnego.

⁵³ Poprzez zaplanowaną dyfuzję działalności przestępczej z legalnie funkcjonującymi strukturami państwa, skorelowano życie gospodarcze, polityczne oraz publiczne Kolumbii z nieformalną działalnością gospoarczą tak silnie, że skuteczniejsze przeciwdziałanie kartelowi z Cali spowodowało:

1. Gwałtowny, siedmio procentowy spadek kolumbijskiego peso w stosunku do dolara amerykańskiego.
  2. Dwudziesto procentową recesję w przemyśle budowlanym.
  3. Dymisję przedstawicieli kolumbijskiego rządu.
- Por. Walczak S.: „Uderzenie w kartel z Cali szkodzi gospodarce Kolumbii”. Rzeczpospolita 1995.11.28.

Zasady uczciwej konkurencji		tak	tak	Naruszanie zasad uczciwej konkurencji. Priorytetem działań operacyjnych procesu prania brudnych pieniędzy jest bezpieczny obrót środkami, bez zważania na ponoszone koszty. Działanie takie prowadzi do dominacji rynkowej i może być przyczyną częściowego monopolu firm piorących brudne pieniądze.
		tak		Zakłócenie równowagi wartości cen towarów i nieruchomości, które prowadzi do destabilizacji rynkowej, poprzez ich celową zmianę, w zależności od zastosowanej metody prania brudnych pieniędzy.
		tak		Negatywny wpływ na motywację do prowadzenia legalnej działalności gospodarczej, w zakresie konkurowania z nieujawnionymi, nieformalnymi poczynaniami gospodarczymi, które są nie podlegają obowiązkowym opłatom na rzecz państwa i zatrudnionego personelu.
Polityka fiskalna		tak		Błędy w kształtowaniu polityki fiskalnej państw, spowodowane wykorzystywaniem błędnych statystycznych parametrów makroekonomicznych.
		tak		Niewłaściwa polityka fiskalna, przejawiająca się nieskutecznym poborem podatków od podmiotów, czego konsekwencją jest niewłaściwa alokacja wydatków publicznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wąsowski K., Wąsowski W.: „Pranie ...op. cit. s. 19-22 oraz Wóciak J.: „Problem, który narasta”. Rzeczpospolita 1997.03.14.

W celu pełnego zdefiniowania „paradoksu” sprzężenia zwrotnego, pomiędzy najbliższym otoczeniem procesu prania brudnych pieniędzy, a samym procesem, polegającym na stymulowaniu jego rozwoju w pierwszej fazie relacji, by w drugiej rozpocząć przeciwdziałanie procesowi, poprzez tworzenie mechanizmów obronnych, wymaga dokonania oceny, w co najmniej trzech obszarach tematycznych:

1. Jako nowego mechanizmu, powstałego na początku XX wieku, nie wyłaniającego się z procesu ewolucji działalności przestępczej człowieka, poddanego silnemu procesowi przeobrażeń wywołanych przez zdobycze rewolucji naukowo-technicznej.
1. Jako mechanizmu przywłaszczania, zdefiniowanego poprzez przekraczanie wąskich granic barier prawych własności, ustanowionej przez system ekonomiczno-społeczny.
2. Kreowania nowych postaw etyczno-moralnych wynikających z ewolucji długofalowego procesu kształtowania kulturowego dziedzictwa europejskiego.

Postępowanie ludzkości, określone przez proces jej ewolucji, począwszy od epoki zbieractwa do globalizacji, zawsze było wyrażone przez konflikt pomiędzy powinnością wobec siebie i pragnieniami jednostki. Na przełomie XX i XXI wieku, w chwili dokonujących się zmian społecznych i geopolitycznych, zapoczątkowanych w pierwszej połowie

XX wieku, wyrażonych przez trendy długofalowe,⁵⁴ których najistotniejszym elementem jest przewartościowanie, zobowiązuje do oceny zjawiska prania brudnych pieniędzy jako procesu ewolucji dziedzictwa europejskiego w zakresie:

1. Obowiązującego prawa.
2. Motywacji i uzasadnienia postępowania.

Przedstawienie obiektywnego obrazu, wyrażonego wartościami statystycznymi, rzeczywistej roli oraz znaczenia poszczególnych czynników stymulujących rozprzestrzenianie się i ewolucję zjawiska prania brudnych pieniędzy w ramach, nie tylko, niniejszej pracy jest niemożliwe. Na ten stan rzeczy składają się dwa czynniki:

1. Interdyscyplinarny charakter problematyki badawczej.
2. Bardzo krótki okres postrzegania zjawiska przez międzynarodową społeczność jako źródła zagrożenia dla krajowych i międzynarodowych systemów gospodarczych.

Dlatego też w ramach niniejszej części opracowania przedstawiono istotę występujących sprzężeń zwrotnych w następujących obszarach:

1. Wpływu rewolucji naukowo-technicznej na proces ewolucji zjawiska prania pieniędzy.
2. Roli i znaczenia międzypaństwowej konkurencji podatkowej na proces ewolucji zjawiska legalizacji środków finansowych.
3. Zagrożenia dla systemów gospodarczych, które stwarza proceder prania pieniędzy.
4. Zakresu pojęciowego oceny występujących sprzężeń zwrotnych.

---

⁵⁴ Pod redakcją Jackson J.: „Zarys historii Europy, XX wiek (1900 – 1945#)”. Świat Książki, Warszawa 2004. s.173 – 180.